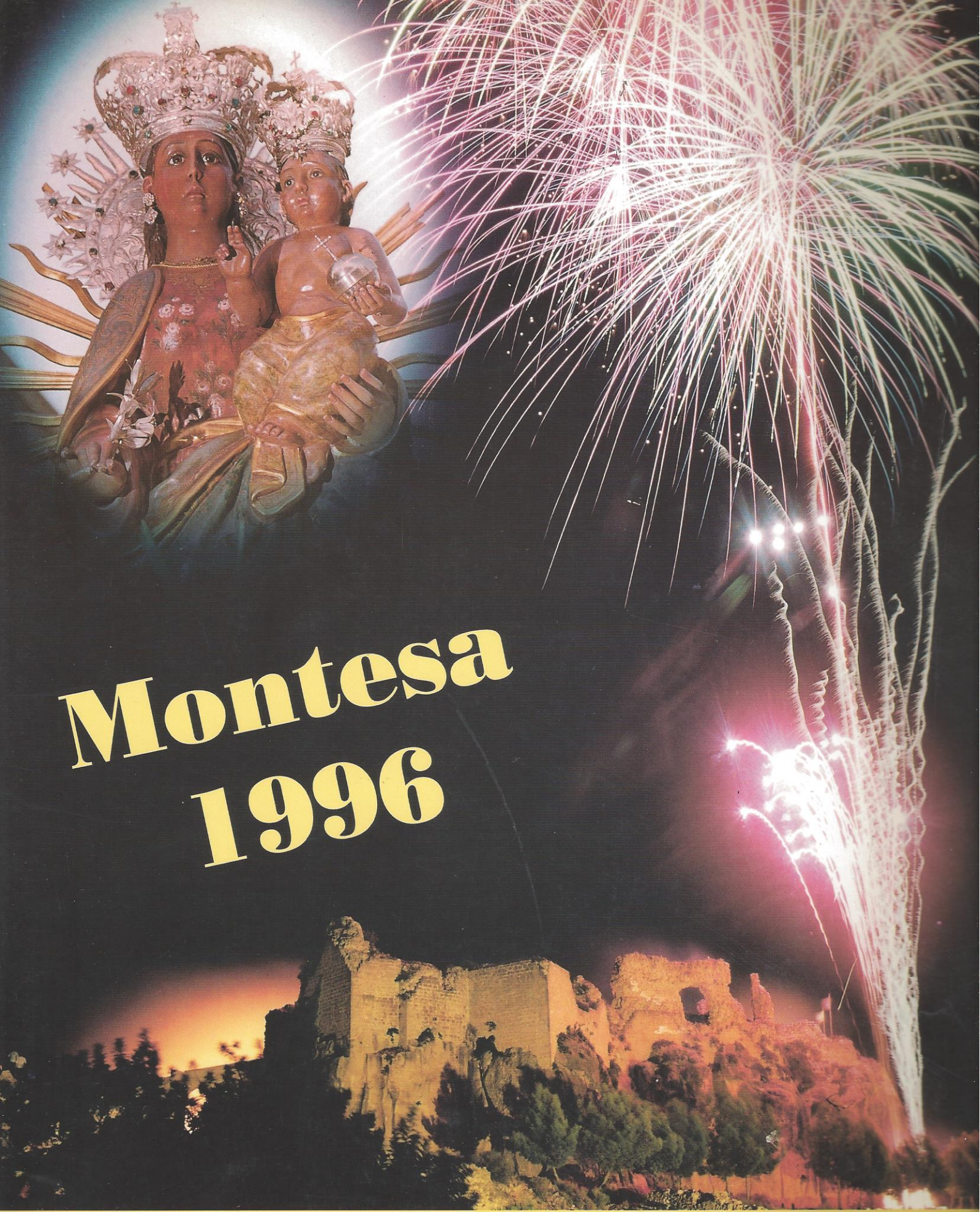

Montesa 1996

FESTES PATRONALS

UN NIMFEU GREC ANOMENAT FONT SANTA

La cova de la Font Santa correspon a un monument arcaic, d'influència greco-oriental en el context de la neotilització del llevant peninsular. La seva ubicació en els contraforts de la cordillera de la costa, prop del mar, així com la seva participació com element singular de caràcter rellevant dins d'un magne conjunt de restes arqueològiques en el terme de Montesa la fan exemplar prototip de nimfeu primitiu en l'àrea mediterrànea.

Els nimfeus son santuaris rupestres consagrats a divinitats menors considerades personificacions de les forces naturals. Les seves més antigues manifestacions es troben en grutes naturals d'on brolla aigua viva, o en fonts que es consideraven habitades per les nimfes. Més endavant la gruta o cova natural és retocada per tal de perfeccionar-ne la forma rodona o ovalada, i a les parets es practiquen uns forats en forma de fornícules per a l'instal·lació dels ídols, o instruments rituals. La bacina on es recull l'aigua de la font es configura en una forma simètrica i arrodonida, i a les parets de la cova quasi sempre hi són gravats o esculpits elements figuratius de caire simbòlic o antropomòrfic ben visibles. En època romana i hel·lenística les primitives fornícules esdevenen altars columnats, i el conjunt de les parets s'embelleixen amb

mosaics, oferint la forma ovalada del recinte una estructura pre-basilical. En el renaixement els nimfeus perden el seu caràcter sagrat i es converteixen en fonts decoratives dels grans jardins, o fonts termals curatives dels balnearis actuals.

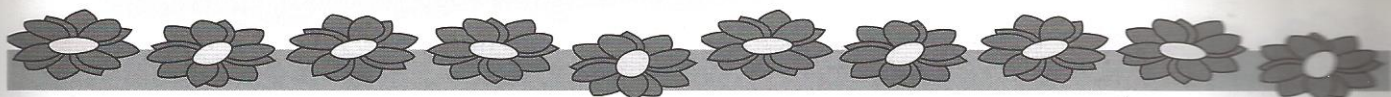
Les nimfes són cadascuna de les manifestacions simbòliques de la natura, de caire menor, venerades pels grecs com a genis femenins, dividides en "naiades", habitants de les aigües "driàdes" dels boscos, "oreàdes" de les muntanyes. Totes elles són propícies i benignes als humans, de qui no desdenyen l'amor, el seu culte se celebrava a l'aire lliure en espais circulars o en coves amb fonts.

A prop del nimfeu de què parlem, consagrat probablement de les naiades locals, pot haver existit, en les coves properes

del congost, una sacralització de les creàdes en la figura de la nimfa Eco, que ampliaria encara més la zona dedicada a cultes silvestres del terme montesí.

L'essencialitat del caràcter sobrenatural d'aquest tipus de santuaris rau en l'origen celestial de les aigües necessàries pel desenvolupament del cicle de la vida. Tenen doncs, una triple finalitat de veneració i culte reunida en una sola definició de força natural benèfica per a l'existència humana.

Aquests cultes de caire animista es concretitzen en reunions; festes relacionades amb el món rural, amb gran esclat d'emotivitat.

La primera finalitat es refereix a la FERTILITAT, basada en l'emoció que produeix la irrupció irrimpible de l'aigua de les viscères de la mare terra i que es manifesta en tres variants amb una àmplia bibliografia en l'història de les religions:

- 1.— Rites de traspàs, on per mitjà d'una preparació espiritual i vital els joves acaben per assumir el caràcter definitiu dels adults.
- 2.— Rites per a garantir el cicle de vida anual de tot ser viu dins d'una harmonia còsmica. Aquí es posen en comunió tant les forces vitals primàries com les astrològiques i les anímico-funeràries. En aquest apartat el màxim exponent simbòlic és l'heroi Hércules.
- 4.— Rites propiciatòris per a la fertilitat femenina. Els nimfeus han estat durant mil·lenis el lloc de la celebració de casaments. Terminològicament s'anomenaven "nimfes", en grec clàssic, els llavis menors de la vulva. És habitual de trobar aquestes parts del cos com a representacions emblemàtiques esculpides o gravades a la pedra de les roques de les coves; així ens apareixen esculpides per dues vegades en la cova de la Font Santa. El ritual en aquest apartat està lligat a mites de caire eròtic de nimfes i semideus com Pan, Silè, etc. També fou lloc de peregrinació per demanar a les forces sobrenaturals infants sans, i en cas d'aconseguir-ho els pares agraïts en donaven les gràcies amb oferiments i sacrificis d'animals menors.

La segona finalitat confirma el caràcter EXPIATORI. Són virtuts basades en la capacitat que té l'aigua de dissoldre la brutícia o i per extensió el pecat moral. Són rites de purificació i de renaixement espiritual, també d'inspiració poètica per intercessió mediàtica de les nimfes. Aquesta pot manifestar-se potenciada en l'entusiasme profètic mitjançant deglutició o ablució amb

aigua lustral. La capacitat oracular o endivinatora va normalment lligada a un sacerdoti estable que detenta una informació valuosa de caire comercial, bel·lica o geogràfica per a establiments de població migratòria per via marítima. La font Castalla de Delfos, o la font de Dafnis o Antioquia en serien els models més afins. Cal fer esment del personatge mític de prematura del quals és la base de lamentacions rituals que han perviscut pràcticament intactes. Dafnis va ser un pastor fill d'Ermene, deu dels ramats i d'una nimfa. Fundador de la poesia bucòlica al só de la siringa, alumne de Pan. Castigat per la nimfa Equenaida, la seva enamorada, amb una mort cruel i prematura per haver transgredit el jurament de fidelitat de llur amor cast. Totes les criatures vives el van plorar i acabats els dies de dol, el bell pastor va ser transformat en un estel lluminós.

La tercera finalitat és de caire SALUTÍFER. L'aigua és considerada portadora de virtuts sanadores, especialment per a malalties de pell. En trobem un exemple al santuari anomenat Nymphae de l'illa de Cos, on sota les branques mil·lenaries d'un plataner sostingudes per columnes de marbre curava malalties el llegendari Hipócrates. Per extensió es poden guarir els esperits extraviats que retroben la salut després d'un somni hipnòtic prop de l'aigua brolladora.

A Roma en temps del rei Servi Tulli es veneraven les fonts en festes celebrades el dia 13 d'Octubre. En aquest dia es coronaven de flors i plantes oloroses les fonts sacres, i aquella data era considerada decisiva per a calcular el calendari de cara el pagament d'impostos anuals.

Segurament la Font Santa montesina va arribar a assumir al llarg dels mil·lenis en que tingué significació sobrenatural per als pobles de la contrada, algun o tots els cultes i rituals descrits. Potser en versions peculiars i locals però sempre reconeixibles com a formant part d'un món místic mediterrani.